

Puna-mustat silmälasit

– keskustelu Torsti Lehtisen kanssa

JUMALA JA KARVALAKKI

Istumme Helsingin Kalliossa Torsti Lehtisen työhuoneeksi sisustetussa yksiossassa. Lehtisen varsinainen koti sijaitsee vajaan kilometrin päässä, joten työhuoneen sijainti on ihanteellinen. Huoneen seinillä on muutamia ekspressiivisiä tauluja sekä ikoneja. Lehtinen on päätenyt ortodoksisen kirkon yhteyteen monen mutkan kautta. Oli aika, jolloin hän, kirjailija, filosofi, esseisti ja kääntäjä, hyppi kiivaan keskustelun lomassa raitiovaunupysäkillä karvalakkinsa päällä ja vannoi uskovaiselle tyttöystävälleen, ettei mitään Jumalaa voi olla olemassa. Näkihän sen nyt jokainen, kun viitsi katsoa ympärilleen.

Tunnelma huoneessa on rauhallinen, jopa seesteinen. Torsti Lehtinen vastailee yksinkertaisesti kysymyksiin syvällisesti ja rakentaa puheissaan vertausten ja kertomusten avulla laajoja kaaria asioiden välille. Hänen puhetapansa on miellyttävä ja kaikesta näkee, että hän seisoo lujasti sanojensa takana. Hän on mies, joka on ajatellut, pohtinut ja kokenut niin paljon, että uskaltaa olla rehellinen itselleen ja muille.

Lehtinen kertoo avoimesti työstään kirjailijana ja siitä, kuinka on mahdollista löytää rauha oman rauhattomuutensa kanssa; kuinka ihminen ei koskaan ole valmis, vaan jää aina keskeneräiseksi mutta ettei se saa olla veruke paeta omaa kutsumustaan. Hän puhuu kaipauksesta jotakin sellaista kohtaan, mikä pistää ihmisen sielun huutamaan ja runoilijan laulamaan. Tuo kaipaus on enemmän metafyyssistä kuin jonkin koetun asian ikävää.

Lehtinen on ehtinyt urallaan paljon. Hänen ansioluettelonsa sisältää niin romaaneja, runoja, aforismeja ja esseitä kuin voiton Suomalainen essee -kirjoituskilpailussa vuonna 1995. Hän on myös kääntänyt useita lempifilosofinsa Søren Kierkegaardin teoksia. Viimeisin käännös on tänä vuonna ilmestynyt *Pelko ja vavistus (Frygt og Bæven, 1843)*. Lehtinen kuvaa Kierkegaardin filosofiaan tutustumista suureksi esteettiseksi lukuelämykseksi. Hän lisää Kierkegaardin kielen olleen paikoin niin hauskaa, ettei käännöstyöstä tahtonut naurunpurskahduksilta tulla mitään.

– Toisaalta tein esimerkiksi *Päättävän epätieteellisen jälki-kirjoituksen* käännöstyötä viimeiset kolme kuukautta 16 tuntia päivässä, joten sekin oli jo osaltaan aiheuttamassa lievää hysteriaa, Lehtinen hymyilee.

ATK-ALALTA TAITEILIJAKSI

Ennen kirjailijaksi ryhtymistä Torsti Lehtinen toimi kymmenissä eri ammattiteissa, mm. kymmenen vuotta atk-alan asiantun-

tijana. Hän joutui tekemään työtä, jonka sydämessään tiesi itselleen vääräksi ja joka pakotti hänet näyttelemään kiinnostunutta asioista, jotka todellisuudessa eivät merkinneet hänelle mitään. Lopulta hän päätyi lukuisten polkujen kautta erityisopettajaksi Kirkkonummelle.

– Kirjoitin yöt ja opetin päivät, kunnes lopulta olin niin väsynyt että oli pakko valita. Kirjoittamista en voinut lopettaa, joten opettajan työ sai jäädä.

Seurasii kolme vuotta, jolloin Lehtinen perheineen eli niin vähällä rahalla, että teoriassa sillä summalla ei edes voinut elää. Mutta askel tuntemattomaan kannatti. Uusia kirjoja syntyi, Lehtinen alkoi vähitellen saada apurahoja, ja luovan kirjoittamisen ja filosofian opetustyöt lisääntyivät.

– Kun on myynyt vapautensa niin monta vuotta kuin minä tein, tulee hetki jolloin kaiken muun voi myydä paitsi sitä, oli hintana mikä hyvänsä, Lehtinen perustelee turvallisen ammatin jättämistä kirjoittamisen hyväksi.

Lehtinen puhuu luomisprosessista sisään- ja uloshengityksen vertauksen avulla.

– Olin lukenut vuosien kuluessa paljon ja omaksunut suunnattoman määrän muiden ajatuksia kunnes oli pakko hengittää ulos, tuottaa jotakin itse ja kirjoittaa omista ajatuksista. Minulle kirjoittaminen on eräänlaista uloshengittämistä, mutta uloskaan ei voi hengittää liian kauan ilman että taas hengittää sisään, Lehtinen kuvaa. Hän sanoo tarvitsevansa paljon yksinäisyyttä ja dialogia kirjojen kanssa jaksakseen kirjoittaa, opettaa ja luennoida erilaisissa tilaisuuksissa.

Lehtinen hahmottaa elämää monien eri jänniteparien kautta. Toisaalta elämme yhteiskunnassa, toisten ihmisten kanssa kiinteässä vuorovaikutuksessa, mutta toisinaan peliin täytyy ottaa etäisyyttä, jotta näkisi asiat selvemmin.

– Esimerkiksi Dostojevskista on sanottu, että kaikki hänen romaanihenkilönsä ovat jollakin tapaa hänen *alter egojaan*. Suuria ajatuksia hänen kirjoissaan eivät kuitenkaan koskaan lausu tavalliset, hyvin toimeentulevat valtion virkamiehet, vaan yhteiskunnan ulkopuolelle suistuneet tai jättäytyneet ihmiset, kuten kuritushuonevangit, portot tai juopporetkut tai luostarin munkit, Lehtinen sanoo.

– Kierkegaardille sekä taiteellinen että kristillinen kutsumus merkitsivät välttämättä sitoutumista yksinäisyyteen. Hän ei voinut hankkia yhteiskunnan sisällä itselleen liian pysyvää, turvallista virka-asemaa, koska se olisi sitonut liiaksi hänen kätensä, Lehtinen toteaa.

Piirros Paula Kurkiainen

RUNOUS FILOSOFIAN KIELENÄ

Kirjallisuudessa Lehtinen pitää tärkeänä, ettei kaunokirjallisuutta samasteta pelkästään fiktiiviseen kaunokirjallisuuteen.

– On olemassa fiktiota, jolla ei ole mitään tekemistä kaunokirjallisuuden, kielellä leikkimisen ja taituroimisen kanssa. Sen sijaan esimerkiksi esseestä, jonka lähtökohtana ovat kaikille yhteiset faktat, voi taitavan kirjoittajan käsissä kehkeytyä todellista kaunokirjallisuutta. Kirjailija tuo oman subjektiivisen kokemuksensa lukijan eteen ja kirjoittaa asiastaan intohimoisesti, käyttäen metaforia ja muita kaunokirjallisuudelle tyypillisiä ilmauksia.

Lehtisen mukaan kirjailijan tehtävä on juuri oman, persoonallisen ja ainutlaatuisen kokemuksen välittäminen todellisuudesta.

– Aikoinani mietin, mitä minulla on kirjoitettavaa ja sanottavaa Kierkegaardin, Dostojevskin ja Aleksis Kiven kaltaisten kirjailijoiden jälkeen. Pystynkö muka sanomaan mitään enemmän ja paremmin kuin he. Minut pelasti oivallus, että yksikään heistä ei kuitenkaan koskaan ole ollut minä ja vain minä pystyn kertomaan ja kuvailemaan oman henkilökohtaisen kokemuksen todellisuudesta, Lehtinen sanoo.

Torsti Lehtinen pitää runoutta filosofian kielenä ja filosofiaa runouden sisältönä.

– Tarkoitank eksistenssifilosofiaa. Tieteen kieli ei pysty kuvaamaan mitään sellaista, mikä on ominaisinta ihmisen eksistenssille. Tällaisia asioita ovat esimerkiksi rakkaus ja kuolema. Jokainen, joka haluaa puhua näistä asioista, joutuu turvautumaan kaunokirjalliseen ilmaisuun. Elämä tekee jokaisesta runoilijan. Voisi ajatella, että elämä nähdään oikein sellaisten silmälasien läpi, joiden toinen linssi on ruusunpunainen rakkauden linssi ja toinen musta, kärsimyksen ja kuoleman linssi. Puhuessamme siitä, mitä silloin näemme, lähestymme uskontoa, filosofiaa ja

taidetta. Niiden kaikkien tehtävä on avata ovia tuonpuoleiseen, siihen mikä ei ole suoraan nähtävissä esineellisessä maailmassa. Kaikki nämä kolme, uskonto, filosofia ja taide puhuvat Lehtisen mukaan siitä, mikä on ihminen.

KIERKEGAARD JA KIVETÖN SISYFOS

Juuri Kierkegaardilta tulee ajatus elämän paradoksaalisuudesta ja yhteen sovittamattomista ristiriidoista.

– Kierkegaard hylkäsi filosofian yrityksen muodostaa teesin ja antiteesin ”neutraali” synteesi. Hänen ehdotuksensa synteesiksi oli itse asiassa teesin ja antiteesin välinen ikuisesti ratkaisematon ristiriita. Vastakohtia ei pidä keinotekoisesti silottaa eikä lakaista maton alle. Kierkegaardin ratkaisu elämän paradoksiin on, ettei ratkaisua ole, Lehtinen tiivistää Kierkegaardin ajatuksia.

Elämän monipuolisuus ja sovittamattomat vastakohtaisuudet ovat Lehtisen mukaan vahvasti esillä Kierkegaardin teoksissa. Hän huomauttaa, ettei Kierkegaardia voi ymmärtää lukemalla häneltä esimerkiksi vain esteettisen tai vain uskonnollisen tason kirjoituksia.

– Hänen teoksensa muodostavat kokonaisuutena valtavan polyfonisen sinfonian, jossa on monia eri ääniä kuuluville. Kun yksi puhuu, muut vaikenevat ja kuuntelevat, Lehtinen sanoo.

Kierkegaardista keskusteltaessa tulee haastattelijalle väistävä miehen Kierkegaardin melko synkät käsitteet ja pääajatuksukset, kuten ihmisen syällisyys, epätoivo ja tuska. Hän itse totesi ikään kuin varmemmaksi vakuudeksi hieman ennen kuolemaansa, että hänen elämänsä oli ollut suurta kärsimystä. Kysyttäessä miten ihmisen oma onnellisuus suhteutuu tähän kaikkeen, Kierkegaardin tulkkinä ja kirjailijana olemiseen, Lehtinen on hetken hiljaa ja vastaa sitten:

– Minulle onnellisuus ei ole ihmisen mitta. En voi tietää muiden onnellisuudesta, ainoastaan omastani. Voin enintään sanoa, että itseäni verrattuna olen tänään onnellinen. Toisaalta voidaan aivan hyvin hyväksyä ajatus, että elämä on taistelua. Sisyfos pyörittää kiveään aina vain uudelleen ylös vuorelle, josta se sitten joka kerta vierähtää alas. Mutta minkälaista Sisyfosken elämä olisi, jos hänellä ei olisi tuota kiveä. Todennäköisesti tilalla olisi aikamoinen tyhjyys, Lehtinen kiteyttää.

– Minulle onnellisuutta tärkeämpää on elämän intensiteetti, se että elämä tuntuu todelta, hän jatkaa: Onko sääliävämpää olentoa kuin kivetön Sisyfos?

Lehtinen on seurannut filosofian, kirjallisuuden ja uskonnon tilaa tämän päivän Suomessa. Hänen mukaansa nykypäivänä on kyllä olemassa tarpeeksi eri alojen ajattelijoita, mutta dialogi heidän välillään voisi olla toimivampi.

– Toisaalta tilanne on hiljalleen kehittymässä paremmaksi. Takavuosina taide julisti pelkästään ihmisen turmelusta ja ahdistusta ja jätti ihmiseen sisältyvän pyhyden ja kirkkauden kuvaamisen yksinomaan kirkon tehtäväksi. Filosofia seurasi puolueettomana sivusta tehden objektiivisia huomautuksiaan. Tällainen yksipuolisuus pirstoo ihmistä ja estää kunnan keskustelun syntymisen eri piirien välille.

Jos Lehtinen saisi jotakin toivoa, hän näkisi mielellään, että orastava dialogi eri tahojen kesken entisestään vahvistuisi sen sijaan, että samoin suuntautuvat pitävät omia keskustelukerhojaan tietämättä kunnolla mitä piiriin ulkopuolella tapahtuu ja ajatellaan.